

Вакулінська Л. М.,
викладач кафедри практики німецької та французької мов
Рівненського державного гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ ДІЄСЛІВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У НІМЕЦЬКОМОВНИХ БІБЛІЙНИХ ТЕКСТАХ

Анотація. У статті розглядаються особливості дієслівних конструкцій у німецькомовних біблійних текстах, аналізуються їх структурно-граматичні та функціональні ознаки, а також роль у комунікативному впливі на читача.

Ключові слова: дієслово, структура, комунікативний вплив, німецька мова.

Постановка проблеми. Комунікативна лінгвістика вперше пододала рубіж третього тисячоліття, залишаючись актуальною частиною мовознавства й вагомо впливаючи на всі його сфери. Вивчення мови в реальних процесах спілкування є надзвичайно важливим, «оскільки мова – необхідна умова мислення, існування й поступу суспільства. Через пізнання мови пролягає шлях до пізнання людини» [1, с. 16]. Лексичний склад кожної мови несе в собі накопичений досвід народу, його уявлення про закони та процеси, які відбуваються в просторі й часі [4, с. 118]. Серед літературних надбань, які в багатьох аспектах визначають дух, культуру та світоглядну специфіку багатьох націй (у тому числі німецької й української), була й залишається упродовж багатьох століть Біблія. Тексти Святого Письма впливають на процеси комунікації сучасного суспільства, які відбуваються на фоні різного історичного та культурного впливу під час використання різних мовних засобів. Серед біблійних мовних засобів, що не лише збагатили стиль книг Святого Письма, а й безпосередньо впливають на формування світогляду читача, залучаючи його до загальнолюдських духовних цінностей, є дієслівні конструкції, які становлять значну частку серед мовних засобів Біблії.

Зацікавленість сучасних лінгвістів (М.В. Пименова, Е.В. Михайлова, Т.В. Зелякова, Н.В. Іванова, І.В. Лапіна, М.А. Капустина, Ю.А. Сабадаш та ін.) вивченням біблійних текстів пояснюється бажанням дослідити культурно-історичну інформацію, що міститься в Біблії [3, с. 1]. Біблійні терміни досліджувалися з погляду структурно-семантичних особливостей, їх функціонування в різних мовах, у сучасній пресі, а також розглядалася їх етимологія в роботах таких учених, як А.В. Кунін, А.Г. Назарян, В.Г. Гак, С.В. Сафронова, А.П. Коваль, М.Ю. Люстров, Е.Н. Набока, О.В. Худенцова, Ж.З. Ірмакова, С.Ю. Кислякова та ін. [3, с. 1]. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що дієслова розглядалися в працях вітчизняних і зарубіжних науковців (Є.Й. Шендельс, М.М. Шанський, В.В. Бондаренко, В.В. Виноградов, Г.О. Винокур та ін.) здебільшого з погляду граматики, а проблема функціонування дієслівних конструкцій у текстах, зокрема в текстах Святого Письма, залишається недостатньо вивченою й вимагає спеціального дослідження особливо в плані комунікативного впливу на читача.

Мета статті полягає в дослідженні структурних і функціонально-комунікативних характеристик дієслівних конструкцій: установленні форм і закономірностей їх функціонування в біблійних текстах, визначенні способів передачі ними дієслівних значень і з'ясуванні специфіки комунікативного впливу

на читача. Для реалізації цієї мети необхідно розв'язати такі завдання:

- відібрати моделі дієслівних конструкцій;
- установити їх структурно-граматичні особливості;
- визначити класифікаційні ознаки досліджуваних конструкцій;
- з'ясувати їх функціонально-комунікативні особливості.

Об'єктом дослідження є дієслівні конструкції в німецькомовних біблійних текстах, а саме ми зосередились на книзі Старого Заповіту “Die Sprüche”, яка написана у формі приповісток, має настановчо-повчальний зміст і передає відвічні загальнолюдські моральні цінності [2, с. 117].

Виклад основного матеріалу дослідження. Дієслово в німецькій мові є найбільш функціональною частиною мови. Своє конкретне лексичне значення дієслова реалізують лише у сфері мовлення, коли вони використовуються у відповідному контексті, у зв'язку з конкретною ситуацією, співвідносячись з іншими частинами мови [6, с. 15].

Згідно з класифікацією Є.Й. Шендельс, дієслівна парадигма ділиться на дві великі групи словоформ, які протиставляються одна одній:

- 1) змінювані та 2) незмінювані форми [6, с. 14].

До змінюваних форм належать:

- 1) три особові форми дієслова в однині та множині;
- 2) шість часових форм;
- 3) три форми стану;
- 4) три форми способу.

До незмінюваних, так званих номінальних або інфінітивних, форм належать:

- 1) чотири неозначені форми (Infinitivformen);
- 2) два дієприкметники (Partizipien I und II) [6, с. 14].

Дослідивши дієслівні конструкції у біблійній книзі “Sprüche”, ми встановили, що більшість дієслів у цих текстах становлять відмінювані особово-часові та особово-способові форми, які є основними типовими формами дієслова й найповніше подають його структурні та граматичні ознаки. Серед особово-часових форм переважає парадигма дієслів 2-ї і 3-ї особи в однині й множині, що з комунікативного погляду вказує на конкретизацію звертання до інших осіб, відмінних від *ich-wir*-форм: *Der Weise wird hören; die Narren verachten Weisheit und Unterweisung; denn ihre Füße laufen dem Bösen zu; Sie ruft an der Ecke lärmender Plätze; Dann werden sie zu mir rufen; sie werden mich eifrig suchen, und mich nicht finden* [7]. Велику групу серед них становлять дієслова 3-ї особи однини, вжиті з підметом у формі відносного займенника *wer*, який указує на узагальненість і закономірність дії певного принципу: *Wer mich findet, der findet das Leben und erlangt Wohlgefallen vom HERRN. Wer aber mich verfehlt, zerstört sein Leben; alle, die mich hassen, lieben den Tod. Wer noch unverständlich ist, der kehre hier ein! Wer den Spötter belehrt, der trägt Schande davon, und wer den Gottlosen*

zurechtweist, holt sich Schmach. Wer im Sommer sammelt, ist ein kluger Sohn; wer aber in der Ernte schläft, macht seinen Eltern Schande [7].

Варто зауважити відсутність **безособових** дієслів, тобто дієслів, що означають дію поза зв'язком із виконавцем (дійовою особою). Граматично вони збігаються з 3-ю особою однини й виражають значення «стан людини, природи, міра наявності», напр.: *Es friert. Es fröstelt. Es scheint*. Оскільки безособові дієслова не змінюються ні за особами, ні за родами, ні за числами, то відсутність цієї групи дієслів у книзі “Die Sprüche” вказує на конкретизацію дії щодо адресата й переважання процесу над станом.

Від дієслова **sein** (бути) вживається форма 3-ї особи однини та множини теперішнього й майбутнього часів (є, буде), що вказує на реальність і причинно-наслідковість дії, напр.: *Die Furcht Jehovas ist der Erkenntnis Anfang; Denn sie werden ein anmutiger Kranz sein deinem Haupte; er ist ein Schild denen, die in Vollkommenheit wandeln; und Erkenntnis wird deiner Seele lieblich sein* [7].

Інфінітив – це початкова (неозначена) форма дієслова, яка називає дію без прямої вказівки на дійову особу, час, спосіб і стан, формальною ознакою якої в німецькій мові є флексія -en [6, с. 103]. У досліджуваних текстах інфінітив уживається переважно в конструкціях майбутнього часу та у формі Infinitiv із характерним німецькій мові закінченням -en і часткою zu в конструкції „um zu Infinitiv“. Вони вказують на подію в майбутньому як наслідок дії в теперішньому, виконують узагальнену функцію та вжиті в першому розділі для пояснення мети написання приповісток, напр.: *Um Weisheit und Unterweisung zu kennen, um Worte des Verstandes zu verstehen, um zu empfangen einsichtsvolle Unterweisung, Gerechtigkeit und Recht und Geradheit; um Einfältigen Klugheit zu geben* [7]. Маючи дієслівну лексичну семантику, інфінітив функціонує в позиціях двох протиставлених одна одній частин мови – іменника та дієслова. Особливість уживання інфінітива в ролі присудка односкладного чи двоскладного речення полягає в аналітичності: інфінітив виконує граматичну функцію лексичної частини дієслівного складеного присудка, а допоміжні, модальні дієслова вказують на фази перебігу дій або їх перебування в станах, можливість чи неможливість, доцільність чи недоцільність їх здійснення, напр.: *Wir wollen auf Blut lauern, wollen den Unschuldigen nachstellen ohne Ursache; wir wollen sie lebendig verschlingen* [7].

Інфінітив може виступати самостійно в ролі головного члена речення або в складі стійкого словосполучення, напр.: ... *werden Spötter ihre Lust haben an Spott*. Переважають дієслівні присудки у формі майбутнього часу, головне дієслово в яких ужито в інфінітиві, напр.: *Der Weise wird hören und an Kenntnis zunehmen, und der Verständige wird sich weisen Rat erwerben*. Іменну функцію в текстах приповісток інфінітивні дієслівні конструкції реалізують, виконуючи роль означення, додатка, підмета чи присудка двоскладного речення, напр.: ... *sie eilen, Blut zu vergießen; ... die sich freuen, Böses zu tun*.

Особливе місце посідають дієслівні інфінітивні форми *acusativus cum infinitivo*, напр.: *Ein Kluger sieht das Unglück kommen und verbirgt sich*. Проте таких конструкцій небагато.

Час – це дієслівна граматична категорія, яка виражає відношення дії до моменту мовлення. У сучасній німецькій мові розрізняють теперішній, майбутній, минулий і давноминулий час. У книзі „Die Sprüche“ представлені форми дієслів дійсного способу у Perfekt, що вказує на реальність дії, яка відбула-

ся: *Weil ich gerufen, und ihr euch geweigert habt, meine Hand ausgestreckt, und niemand aufgemerkt hat, und ihr all meinen Rat verworfen, und meine Zucht nicht gewollt habt; darum, dass sie Erkenntnis gehasst und die Furcht Jehovas nicht erwählt, nicht eingewilligt haben in meinen Rat, verschmäht alle meine Zucht.*; у теперішньому часі Präsens: *Ich will dich den Weg der Weisheit führen; ich will dich auf rechter Bahn leiten*; у майбутньому часі Futurum I: *Sie wird dein Haupt schön schmücken und wird dich zieren mit einer prächtigen Krone*. Найбільшу групу становлять дієслова теперішнього часу, виражені формами 2-ї та 3-ї особи множини і 3-ї особи однини, напр.: *Sie nimmt ihrem das Leben. Die Weisheit schreit draußen, sie lässt auf den Straßen ihre Stimme erschallen*. Майбутній час представляють здебільшого дієслова у формі 1-ї, 2-ї, 3-ї особи однини та 3-ї особи множини, напр.: *wir wollen sie lebendig verschlingen; Denn vergeblich wird das Netz ausgespannt vor den Augen alles Geflügelten; so werde auch ich bei eurem Unglück lachen, werde spotten; Dann werden sie zu mir rufen, und ich werde nicht antworten; sie werden mich eifrig suchen, und mich nicht finden; dann wirst du die Furcht Jehovas verstehen; Besonnenheit wird über dich wachen, Verständnis dich behüten*. Форми перфекту вживаються досить рідко, що є свідченням процесу причинно-наслідковості, направленості подій на майбутнє, тобто пророчого характеру текстів.

Зміна більшості дієслів у сучасній німецькій мові стосовно особи та числа або роду та числа органічно пов'язана з граматичними категоріями не тільки часу, а й способу. **Спосіб** – це дієслівна граматична категорія, яка виражає відношення дії до дійсності. Категорія способу об'єднує три граматичні значення – дійсний, умовний, наказовий способи. У досліджуваних текстах книги “Die Sprüche” представлені здебільшого дієслова дійсного та наказового способів. Дійсний спосіб презентований дієсловами теперішнього та майбутнього часу, незначно часткою минулого, напр.: *Wer aber auf mich hört, wird sicher wohnen, und wird ruhig sein vor des Übels Schrecken; dann wirst du die Furcht Jehovas verstehen und die Erkenntnis Gottes finden. Er bewahrt klugen Rat auf für die Aufrichtigen, er ist ein Schild denen, die in Vollkommenheit wandeln*.

Досить велику групу проаналізованих дієслівних конструкцій становить парадигма дієслів наказового способу **Imperativ**, яка вживається переважно для 2-ї особи однини та множини: *Höre, mein Sohn, die Unterweisung deines Vaters, und verlaß nicht die Belehrung deiner Mutter! Mein Sohn, wandle nicht mit ihnen auf dem Wege, halte deinen Fuß zurück von ihrem Pfade; Wendet euch um zu meiner Zucht!* Використання форм дієслів наказового способу, які зазвичай уживані здебільшого в усному мовленні, свідчить про направленість настанов як живого слова до читача, як побажання, застереження, пророцтва, напр.: *Höre, mein Sohn, die Unterweisung deines Vaters, und verlaß nicht die Belehrung deiner Mutter! Mein Sohn, wandle nicht mit ihnen auf dem Wege, halte deinen Fuß zurück von ihrem Pfade; Wendet euch um zu meiner Zucht! Siehe, ich will euch meinen Geist hervorströmen lassen, will euch kundtun meine Reden*. У творенні форм наказового способу використані дієслова у 2-й особі однини як звернення до близької людини, що свідчить про важливість інформації, яку передає автор: *Sei weise, mein Sohn, und erfreue mein Herz*; також у 2-ї особі множини, що вказує на процес, характерний для інших людей, і має настанови застереження чи попередження. Аналізуючи форми наказового способу, можна помітити відсутність слів, що пом'якшують категоричність.

Незначну частку вживаних у текстах дієслівних конструкцій становлять дієслова в умовному способі **Konjunktiv**: *Ich wäre fast ganz ins Unglück gekommen vor allen Leuten und allem Volk* – висловлює застереження про можливість розгортання подій схожим чином.

Стан – це дієслівна граматична категорія, що виражає відношення дії до суб'єкта й об'єкта одночасно. Логічні відношення дії до безпосереднього виконавця та об'єкта, на який спрямована ця дія, граматично виражаються формами дієслів активного й пасивного станів. У досліджуваних текстах дієслова активного стану позначають дію суб'єкта, спрямовану на об'єкт, виражений формою Akkusativ або Dativ, напр.: *Dann wirst du Gerechtigkeit verstehen und Recht und Geradheit, jede Bahn des Guten. Denn Weisheit wird in dein Herz kommen, und Erkenntnis wird deiner Seele lieblich sein; Besonnenheit wird über dich wachen, Verständnis dich behüten* [7]. У більшості випадків автор надає перевагу активним конструкціям. Використання дієслів пасивного стану пов'язано з потребою акцентувати узагальненість дії, яка є результатом і наслідком певної форми поведінки, напр.: *Denn vergeblich wird das Netz ausgespannt vor den Augen alles Geflügelten; die Gesetzlosen werden ausgerottet; die Treulosen weggerissen werden. Durch Weisheit wird ein Haus gebaut und durch Verstand erhalten* [7].

Досліджувані тексти відображають суб'єктно-об'єктні відношення, які підтверджуються відсутністю безособових форм дієслів, оскільки вони позначають дію, направлену на об'єкт, а не дію, замкнену в самому суб'єкті. Цим пояснюється відсутність безособового пасиву.

Незначна частка зворотних дієслів у формі 2-ї та 3-ї особи, що знову ж таки підтверджує дію, направлену цілком на адресата і його відповідальність за власний вибір, напр.: *... und der Verständige wird sich weisen Rat erwerben; die sich freuen, Böses zu tun. Rühme dich nicht des morgigen Tages. Das Herz freut sich an Salbe und Räucherwerk, und süß ist der Freund, der wohlgemeinten Rat gibt. Ein Kluger sieht das Unglück kommen und verbirgt sich* [7].

Дієприкметник – це особлива форма дієслова, що виражає динамічну ознаку предмета за дією, яку він сам виконує (активні дієприкметники) або яка на нього спрямована (пасивні дієприкметники). Активні дієприкметники бувають теперішнього та минулого часу, утворюються, відповідно, від основ Infinitiv I або форми Partizip II, напр.: *verschlungene Rede*. У цих текстах уживання активних дієприкметників теперішнього та минулого часу обмежене, що пояснюється стильовою особливістю вираження думки. Дієприкметники уточнюють, конкретизують зміст означуваного ними слова. Функціонуючи як означення, вони разом із тим указують на тривалість чи завершеність дії й виражають різні часові значення за допомогою форм Partizip I чи II: *Ein zänkisches Weib und ein tiefendes Dach, wenn's sehr regnet, lassen sich miteinander vergleichen*.

Дієприкметникам характерні відношення активності-пасивності. Так, дієприкметники теперішнього часу здебільшого активні, а дієприкметники минулого часу – пасивні, напр.: *Gestohlenes Wasser ist süß; Besser ein Gericht Kraut mit Liebe als ein gemästeter Ochse mit Haß; Ein zänkisches Weib und ein tiefendes Dach, wenn's sehr regnet, lassen sich miteinander vergleichen*.

Дієприкметники можуть утрачати ознаки дієслова і прикметника та переходити в розряд іменників, наприклад: *Bere-*

jenego Bog береже! Таких німецькомовних варіантів у книзі "Die Sprüche" не знайдено. Більшість досліджуваних дієслів входять до складу афоризмів і часто несуть головне смислове навантаження виразу. Нерідко вони вступають в антонімічні відношення подібно до іменників, напр.: *Eine linde Antwort stillt den Zorn; aber ein hartes Wort erregt Grimm. Das Licht der Gerechten brennt fröhlich; aber die Leuchte der Gottlosen wird verlöschen. Der HERR wird das Haus der Hoffärtigen einreißen; aber den Grenzstein der Witwe wird er schützen*.

Висновки. Досліджені нами дієслівні конструкції в біблійній книзі "Die Sprüche" здебільшого мають структурно-граматичні категорії, характерні німецьким дієсловам. Серед часових форм переважають форми теперішнього та майбутнього часу, що вказує на актуальність інформації для адресата і її зв'язок із майбутніми подіями. Особливо важливу роль у комунікативному впливі на читача відіграють дієслівні інфінітивні й імперативні конструкції, які не лише означають дію, а й спонукають до дії, виконуючи функцію конкретизації, застереження, повчання, настанови, формуючи світогляд, передаючи цінну духовну інформацію.

Література:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Ф.С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 334 с.
2. Коваль А.П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові / А.П. Коваль. – К. : Либідь, 2001. – 312 с.
3. Михайлова Е.В. Особенности модификаций библейских фразеологизмов (на материале англо- и франкоязычных версий Библии) / Е.В. Михайлова [Электронный ресурс] – Режим доступа : www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?..
4. Серебrenников Б.А. Роль человеческого фактора в языке / Б.А. Серебrenников, Е.С. Кубрякова, В.И. Поставалова. – М. : Наука, 1988. – 216 с.
5. Шанский Н.М. Современный русский язык : [учеб. для студентов пед. ин-тов] : в 3 ч. / Н.М. Шанский, А.Н. Тихонов. – М. : Просвещение, 1987. – Ч. 2 : Словообразование. Морфология. – 1987. – 256 с.
6. Шендельс Е.И. Практическая грамматика немецкого языка : [учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.] / Е.И. Шендельс. – М. : Высш. шк., 1988. – 416 с.
7. Die Heilige Schrift. – R. Brockhaus Verlag Wuppertal. – 1980. – 1161 S.

Вакулинская Л. Н. Особенности глагольных конструкций в немецкоязычных библейских текстах

Аннотация. В статье рассматриваются особенности глагольных конструкций в немецкоязычных библейских текстах, анализируются их структурно-грамматические и функциональные особенности, а также роль в коммуникативном влиянии на читателя.

Ключевые слова: глаголы, структура, коммуникативное влияние, немецкий язык.

Vakulinska L. The specificity of verbs construction in the german bible texts

Summary. The article deals with the specificity of verbs construction in the German bible texts, their structural and functional characteristics and their role in the communicative influence on the reader.

Key words: verbs, structure, function, communication, bible, the German language.